

Prof. dr hab. Romuald Brazis

Universitas Studiorum Polona Vilnensis, Wilno, Litwa

Wspomnienia o Profesorze Edwardzie Szpilewskim (29 V 1935 – 7 V 2017)



Mieszkaliśmy blisko siebie – na Antokolu w Wilnie – ale po różne strony od osnutej legendą polskiej Szkoły Średniej Nr 5, do której chodziły moje córki oraz uczęszczali dwaj synowie i córka państwa Teresy i Edwarda Szpilewskich. Wszakże pierwsza nasza znajomość była zaoczna, gdzieś około 1986 roku, kiedy na zamówienie państwowego wydawnictwa (zajmującego się wydawaniem podręczników dla szkół z polskim językiem nauczania na Litwie) dokonaliśmy z córką Hanną przekładu podręcznika informatyki z języka rosyjskiego na polski, Edward Szpilew-

ski był recenzentem. Podczas stażu naukowego w Niemczech w 1988 roku otrzymałem od Zygmunta Mackiewicza, ówczesnego sekretarza Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Polaków na Litwie, polecenie przygotowania do uczestnictwa delegacji z Litwy w światowym Kongresie Uczonych Polskiego Pochodzenia wraz z listą naukowców litewskich o rodowodzie polskim. Było na niej około sześćdziesięciu osób ze stopniami kandydata nauk (tzn. doktorów wg nazewnictwa współczesnego) oraz kilku doktorów nauk (tzn. doktorów habilitowanych); wśród tych nielicznych naukowców najwyższej kwalifikacji był Edward Szpilewski.

Dopiero po powrocie z Niemiec, na początku 1989 roku poznaliśmy się osobiście na spotkaniu wileńskiej polskiej inteligencji naukowej w Instytucie Fizyki i Matematyki Litewskiej Akademii Nauk, gdzie praco-

Fot. 1. Prof. Edward Szpilewski – honorowy członek SNPL



Foto: Jerzy Karpowicz.

wał Edward Szpilewski. Wynikiem tych kilkakrotnych spotkań było powołanie 14 kwietnia 1989 roku Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy, do którego zarządu został wybrany Edward Szpilewski z powierzeniem mu arcyważnej, choć nie wyłącznej, funkcji skarbnika. Bowiemy odtąd wiele dni i nocy spędziliśmy przy wspólnej pracy nad aktywowaniem polskiego środowiska naukowego na Litwie, przygotowaniem seminariów i konferencji, promocją młodzieży na studia magisterskie i doktoranckie, wreszcie nad uruchomieniem 3 X 1991 roku Polskiego Uniwersytetu w Wilnie (PUW) w czynie społecznym. Ten akt poprzedziły nasze wspólne próby w latach 1989–91 porozumienia z Senatem Wileńskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w sprawie uruchomienia wydziału nauczycieli dla szkół polskich na Litwie, kształcącego we wszystkich niezbędnych dyscyplinach naukowych. Dr hab. Edward Szpi-

lewski był gorącym orędownikiem takiego rozwiązania, widząc w nim możliwości racjonalnego współdziałania szeroko pojętego polskiego wydziału ze wszystkimi wydziałami tej uczelni. Niestety, Senat nie wykazał zrozumienia tej potrzeby. Zabrakło też dobrej woli władz do akceptacji Polskiego Uniwersytetu w Wilnie, a przez to i możliwości etatowego zatrudnienia na uczelni, w której dr hab. Edward Szpilewski piastował społeczne stanowisko prorektora i kierownika Katedry Matematyki i Informatyki. Powstała więc konieczność poszukiwania kontaktów z innymi uczelniami, np. z Uniwersytetem Technologicznym w Kownie, którego senat nadał Edwardowi Szpilewskiemu tytuł profesora, z Uniwersytetem w Szczecinie. Największe jednak znaczenie dla kontynuacji pracy Profesora Szpilewskiego na rzecz kształcenia młodzieży polskiej na Litwie miało zatrudnienie go na stanowisku dyrektora Instytutu Informatyki Uniwersytetu w Białymstoku.

Profesor był gorącym orędownikiem powołania w Wilnie Filii (Wydziału) Uniwersytetu w Białymstoku z kierunkiem informatyki. Nie trzeba chyba tłumaczyć, że Filia w Wilnie dawała również Profesorowi perspektywę zakończenia samotnej tułaczki naukowej i poświęcenia się pracy oraz rodzinie w Wilnie. Pamiętam wielokrotne przyjazdy Profesora do siedziby Universitas Studiorum Polona Vilmensis przy ul. Makowej w Wilnie na seminaria z matematyki, później w celu uzgodnienia działań na rzecz powołania Filii i otrzymania potrzebnych w tym celu dokumentów. Niestety, nie dane już było Profesorowi pracować w Filii, gdy została otwarta w 2007 roku. Został przeniesiony na emeryturę, osiadł z żoną w jej domku rodzinnym wśród pól i lasów na północ od Wilna, – wybitny „teoretyk w zakresie technik obliczeniowych, rachunku prawdopodobieństwa, statystyki matematycznej, sztucznej inteligencji, sieci neuronowych, metod rozpoznawania procesów losowych oraz szeregów czasowych”¹. Widzę wyraźnie, jak z radością przyjął i ojcowską wręcz opieką otaczał pierwszą piątkę studentów informatyki PUW, jak z błyskiem w oczach przychodził z wiadomością o sukcesach uczestników Olimpiady Matematycznej, którą prowadził w latach 1989–1995 wśród uczniów szkół polskich na Wileńszczyźnie, organizując ich udział również w Ogólnopolskiej Olimpiadzie Matematycznej w Warszawie, z jaką radością mówił o sukcesach Międzynarodowego Konkursu Matematycznego „Kangur Eu-

¹ Edward Szpilewski, https://pl.wikipedia.org/wiki/Edward_Szpilewski [dostęp: 2.12.2017].

In memoriam

ropejski”, którego był inicjatorem na Litwie, z jaką radością i dumą mówił o uczestnictwie w akcjach doskonalenia zawodowego nauczycieli matematyki na miejscu, na Wileńszczyźnie oraz podczas kursów w Polsce. Pamięć moja, mojej żony Reginy i córki Grażyny, przywołuje również pogodne i dumne oblicza państwa Teresy i Edwarda oraz młodocianych podówczas ich dzieci, Mirka, Joli i Romka, podczas beztriosko spędzonych kilku letnich dni 1992 roku na zaproszenie Akademii Medycznej w Gdańsku i Gdyni.

Romuald Brazis
Okolica pod Wilnem
2 XII 2017